

AVİM

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

TÜRKİYE-İRAN

AVRASYA COĞRAFYASINDA

KAFKASLAR VE ORTA ASYA

ODAKLI BÖLGESEL BİR İŞBİRLİĞİ

28 Mayıs 2014, Ankara

Türkmeneli İşbirliği ve Kùltür Vakfı
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

Türkiye-İran: Avrasya Coğrafyasında Kafkaslar ve Orta Asya Odaklı Bölgesel Bir İşbirliği

Ankara, 28 Mayıs 2014, TOBB ETÜ

Alev Kılıç (E. Büyükelçi, AVİM Başkanı)

Hepinize yeni bir AVİM aylık toplantısında hoşgeldiniz demek istiyorum. Bu toplantımızı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ) ile birlikte gerçekleştiriyoruz. Bugün yönlendirici takdimde bulunacak çok seçkin konuşmacılarımız var. İki akademisyen söz alacak. Bu toplantı vesilesiyle, İran Tahran Üniversitesi'nden gelen akademisyenlerin yanı sıra, İran'ın Türkiye Büyükelçisi Sayın Alırıza Bikedeli de konuşmacılarımız arasındadır. Aynı şekilde, Türk tarafından da iki Büyükelçimiz konuşma yapacaklardır. Büyükelçi Sayın Mehmet Gücük, Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı ve Türkiye'nin G-20 şerpasıdır. Büyükelçi Sayın Şakir Torunlar, İran'ı da içine alan Pakistan, Afganistan ve Irak'ın da dâhil olduğu bölgeden sorumlu Genel Müdüredir.

Bugünkü toplantımızda şunu söyleyebilmekten de büyük bir memnuniyet duymaktayız. Tesadüfen de olsa, bu oturum İran Cumhurbaşkanı'nın Ankara'yı resmi ziyaretinden öncesine denk gelmektedir. Böylece, bu toplantı Türkiye ve İran ilişkilerinin öneminin güncel ışığı altında, özellikle bölgesel ölçekte, ikili ilişkilerin ötesinde bölgesel işbirliğinin önemini ve karşılıklı çıkarlarımızı artırma potansiyelini ele almaya olanak sağlayacaktır.

Diğer bir ifadeyle, İran-Türkiye, Türkiye-İran ilişkileri, bu iki ülke arasındaki işbirliği her iki ülke için nasıl bir önem taşımaktadır, özellikle Orta Asya ve Kafkaslar ekseninde bu işbirliği ikili ve bölgesel anlamda ne yararlar sağlayabilecektir, bu toplantıda bunları ele almayı öngörüyoruz.

Bugünkü konuşmacılarımız neden İran'ın Türkiye, Türkiye'nin İran açısından önemli olduğunu ele alacaklardır. Türkiye açısından İran, Orta Asya'ya açılan bir kapıdır. Aynı şekilde, Türkiye de İran açısından Batı Avrupa'ya ve Avrupa Birliği açısından açılan kapı ve yol konumundadır. Tabii ki, bu toplantımızda, iki ülkenin çok eskilere uzanan bağlarından bahsedeceğiz. Bu bağları "bölgesel işbirliği" merceğinden irdeleyeceğiz. Orta Asya'ya ve güney Kafkaslara odaklı olarak bu işbirliğini ele alacağız. Her iki ülkenin de halklarının kökleri bu bölgeden kaynaklanmaktadır. Bu itibarla benzerliklerimizi ve ortak çıkarlarımızı anlamaya çalışacağız. Ortak çıkarlarımızı, ortak ilgi alanlarımızı nasıl genişletebileceğimize değineceğiz. Bu özet girişten sonra, konuşmacılarımızın sırasından bahsetmek istiyorum.

Takdimlere Tahran Üniversitesi'nden Prof. Dr. Golamreza Chegnizade ile başlayacağız. Daha sonra da Türkiye'de keza tanınan bir öğretim görevlisi olan, yine Tahran Üniversitesi'nden Prof. Dr. Elaheh Koolae ile devam edeceğiz. Ardından, Büyükelçi Sayın Şakir Torunlar konuşmasını yapacak. Daha sonra Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Sayın Mehmet Gücük konuşmasını yapacak. Son konuşmacı olarak da Büyükelçi Sayın Alireza Bikdeli söz alacaktır. Takdimleri takiben soru-cevap-yorum bölümüne geçeceğiz. Çay-kahve molası ve ikram toplantı sonunda yer alacaktır. Şimdi sözü, Prof. Dr. Golamreza Chegnizade'ye bırakmak istiyorum.

Prof. Dr. Golamreza Chegnizade, Tahran Üniversitesi

Burada bulunmak benim için büyük bir memnuniyettir. Sözlerime üniversitenizden çok etkilendiğimi söyleyerek başlamak istiyorum. Avrupa'da birçok ülkede bulundum ve şunu söyleyebilirim ki, sizin üniversiteniz gerçekten de gördüğüm en iyi üniversitelerle eşdeğer niteliktedir. Çalışmalarınızda, hedeflerinize ulaşmakta size başarılar diliyorum. En iyi dileklerimi iletmek istiyorum.

Sayın başkanın da sorduğu soruya cevap vermek gerekirse şunu söyleyebilirim; öncelikle bir resim tasvir etmek istiyorum, bu resim içerisinde İran ve Türkiye arasındaki ilişkilerin Orta Asya'da ve Kafkasya'da bir olgu olarak ele alınması gerekmektedir. Aslında şunu söylesem, yeni bir şey söylemiş olmam, yeni bir stratejik ortamda, uluslararası siyasi bir ortamda, ilişkilerimizi tesis etmeye çalışıyoruz. Bu bağlamda da önemli bazı eğilimlerin altını çizmek istiyorum. Bu eğilimler, hem Türkleri hem de İranlıları etkileyebilecektir.

İlk eğilim, büyük güçler arasındaki ilişkilerin değişen doğasıdır. Uluslararası politikada böyle bir olgu ile karşı karşıyayız. Bu açıdan bakacak olursak, şunu söyleyebilirim ki, ilk akla gelen Rusya'nın etkinliğidir. Bu unsur, Türkiye'yi ve İran'ı da içine alan bütün bölgeyi etkileyebilir. Ukrayna krizi Rusya için bir fırsat sağlamıştır. Bu fırsat kapsamında, Rusya'nın dış politikasında yeni bir çağ başlamış oldu. Rusya'nın davranış biçiminin gelecekte, geçmişteki gibi olmayacağını düşünüyorum. Bu nedenle de, Rusya'nın nasıl davrandığı, yani gelecekteki dünyamızda nasıl davranacağı, İran ve Türkiye için çok önemlidir. Bu Türkiye ve İran'ın dikkatle gözlemlemesi gereken bir konudur.

Bir diğer büyük güçten bahsedecek olursak, o da Çin'dir. Çin'in güney Çin denizinde, Doğu denizinde koyduğu tavır global bir gücü yansıtmaktadır. Diğer bölgelerde, Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkasya'da geleceği ve bölgenin stratejik tablosunu

görmek bakımından önemlidir. Rusya, yavaş yavaş da olsa, çok somut bir biçimde Ortadoğu'ya ve Orta Asya'ya girmeye çalışıyor. Enerji konusunda çok detaya girmek istemiyorum. Enerji konusunun da, Rusya'nın ve Çin'in yeni güç sunumları ortaya çıkardığını söylemem gerekir. Bu yüzden, Çin'in Afganistan'da ve Ortadoğu'da oynadığı rol, İranlılar ve Türkler için de çok kritiktir.

Yine bir başka önemli gelişme de Avrupa Birliği içerisinde meydana gelmektedir. Bu gelişme de, aslında Avrupa Birliği politikalarının yönelimini değiştirebilir. Uluslararası politikaların ve genel politikaların Asya-Pasifik'teki ve Ortadoğu'daki politikaların yönelimini değiştirebilecek niteliktedir. Almanların oynadığı yeni rol ve benimsedikleri yeni vizyon, Avrupa Birliği içerisinde bakacak olursak, böyle bir yönelimi beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda, Büyük Britanya'daki gelişmeler ve bu gelişmelerin beraberinde getirdiği problemler söz konusudur. Bütün bunlar bir arada ele alındığında, bunlar Avrupa Birliği'nin güç sunumlarını etkileyebilir. Bu sayede de, belki gelecekteki dünya Avrupa Birliği için bizim bildiğimizden çok farklı olacaktır.

Almanya'nın da Avrupa Birliği içerisinde iddiacı bir tavır mevcuttur. Bu tavır, bizim bildiğimizden çok farklıdır. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) tarafından yapılmış olan bir çalışma var. Web sitelerinde de hâlihazırda bulunmaktadır. "Yeni Güç, Yeni Sorumluluk" ("New Power, New Responsibility") isimli bir çalışmadır. Bu çalışmada ilginç noktalara dikkat çekilmektedir. Almanya'nın aslında, eskiden oynadığı gibi geçmişte küçük bir rol oynayamayacağını altı çiziliyor. O yüzden de bizim, Avrupa Birliği'nin evrimleşme sürecine dikkatle bakmamız lazım. Bu evrimin yeni bir oyuncuyu da sahneye soktuğunu görmemiz lazımdır ki, bu oyuncu da Almanya'dır. Bu konuya çok detaylı girmek istemiyorum ama size birkaç örnek vermek istiyorum. Almanya içerisindeki kamuoyunun tutumu, Almanya'nın yeni bir rol oynamasını talep etmektedir. Aynı zamanda politikacıların da bu yeni rolü üstlenmelerini beklemektedir. Geçtiğimiz ay yapılan oylamanın sonuçlarına göre, Almanya'daki halk, Almanya'nın, Ukrayna'ya yönelik olarak, geleneksel davranış biçimlerinden farklı bir rol üstlenmesini istemektedir. Artık Almanya halkı böyle bir talep içerisinde. Şunu da söylemek istiyorum; benim bakış açımına göre, uluslararası politika çok önemli bir zorlukla ve değişimle karşı karşıyadır. Bu değişim, bizim mutlaka, bütün yönleri ile anlamamız gereken bir değişimdir. Bu sayede gelecekteki politikaları daha iyi yorumlayabiliriz.

İkinci olarak da, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Orta Asya'da, Kafkasya'da ve Ortadoğu'daki müdahil olma biçiminden bahsetmek istiyorum. Aslında önceki konuşmalara baktığımız zaman, biliyoruz ki Amerika Birleşik Devletleri politikalarının yönelimi açısından bakılırsa, Amerika Birleşik Devletleri politikalarının önemli değişimlerden geçtiği görülmektedir. Biliyoruz ki, Amerika Birleşik Devletleri her şeyi tek başına üstlenemez. Onların da kısıtlı kaynakları vardır. O yüzden de, Amerika Birleşik Devletleri'nin nasıl davrandığı, Ortadoğu'da, Kafkasya'da nasıl davrandığı bizim için çok önemlidir. Çünkü bu durumu anlarsak, yeni güçler arasındaki yeni müttefiklikleri daha

iyi algılayabiliriz. Bana göre, Amerika Birleşik Devletleri Pasifik'e doğru yönelebilir. Uluslararası alanında çalışan bütün öğrenciler de bunun farkındadır. Eğer böyle bir yönelim söz konusu olursa, Pasifik'e doğru bu olan yönelim, acaba bölgesel ortamı nasıl etkiler? Stratejik ortamı nasıl etkiler? Kafkasya'nın, Orta Asya'nın ve Ortadoğu'nun bölgesel ortamını bu bölgesel yönelim nasıl etkiler? Bunun üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakacak olursak, Amerika Birleşik Devletleri'nin gücünü Orta Asya'ya ve Ortadoğu'ya sunma biçiminde bazı kısıtlamalarla da karşı karşıya kalacağını aklımızda tutmamız gerekir. Bütün bunları anlarsak, Amerika Birleşik Devletleri'nin isteklerini, kaynaklarını, bölgede gelecekte oynayacağı rol açısından daha iyi algılayabiliriz.

Üçüncü olarak da, Birleşmiş Milletler, NATO gibi uluslararası kurumların değişen yapılarından bahsetmek istiyorum. Aynı şekilde, Avrupa Birliği de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bütün bu uluslararası kurumlardaki değişen yapı, gelecekteki stratejik ortamı nasıl etkileyecek? Bizim içerisinde yaşamak durumunda olduğumuz stratejik ortamı nasıl etkileyecek?

NATO, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği aslında eskiden olduğu gibi, gelecekte söz konusu bölgede etkili olamazlar. Geçmişteki gibi hareket ederlerse gelecekte de aynı etkiyi sağlayamazlar. Bu yüzden de bizler, uluslararası politikada meydana gelen değişimlerin tam ortasındayız. Bu değişimler, bütün aktörler için, tek başlarına yeni tehditler ya da yeni fırsatlar yaratabilir. Hepimizin de bildiği gibi geçmişte bizler, uluslararası politika alanında önemli değişikliklerden geçtik. Bu değişimler, uluslararası politikada yeni roller, yeni konumlar ve yeni paternler ortaya çıkardı. Bizler şu an için bence böyle değişimlerin olduğu bir çağda yaşıyoruz.

Özellikle enerji konusuyla ilgili çok fazla detaya girmek istemiyorum. Bütün bu konular, enerji konusu da dâhil olmak üzere, bu değişimlerin sonucunda oluşan bazı değişimleri de beraberinde getirmektedir. Eskiden olduğu gibi enerji konularını ele alma biçimimizi hala devam ettiremeyiz. O yüzden, konuşmamın ilk kısmını kapatırken, şunu söylemek istiyorum; biz, hepimiz, içerisinde bulunduğumuz dönem itibarıyla, yeni tehditlerle karşılaşacağız. Bu tehditler, uluslararası ilişkilerin tarihinden de anlayabileceğimiz gibi, bizim de deneyimlediğimiz gibi, bizler de, toprak kaybedebileceğimiz ve aynı zamanda da, ulusal güvenliğimiz için önemli olan konularda güç kaybedebileceğimiz bir durumla karşı karşıya kalabiliriz. Sizler de detaylara bakıp bu geçmiş dönemlerinin sizin ulusal güvenliğinizi nasıl etkilediğini daha iyi tahlil edebilirsiniz. Ben de aynı şekilde bu geçiş dönemlerinin, benim ulusal güvenliğimi nasıl etkilediğini analiz etmeye çalışıyorum. O yüzden, durumu dikkatli bir şekilde analiz etmemiz gerekmektedir.

İran ve Türkiye'ye geri dönecek olursak, ben İran hükümetini temsil etmiyorum, kendimi temsil ediyorum. Size şunu söyleyebilirim; Jeff Camp, zannederseniz hepimiz

tanıyorsunuzdur, "Kim seninle aynı fikirde?" diye sordu. Ben de dedim ki, "Benimle aynı fikirde olan sadece eşimdir, muhtemelen." Dolayısıyla, ben size sadece kendi görüşlerimi söylüyorum. İran hükümetini temsil etmiyorum. Sayın Büyükelçimiz buradadır ve kendisi İran hükümetinin konumunu sizlere burada açıklayacaktır.

İran ve Türkiye açısından bakacak olursak, en azından son beş yıl içerisinde, bu iki ülke karşılıklı olarak birbirlerini sıfırlayan bir strateji içerisinde oldukları söylemek mümkündür. Yani İran orada ise, Türkiye orada olmamalı gibi bir strateji veya Türkiye oradaysa İran'ın orda olmaya hakkı yok şeklinde bir inkâr stratejisi gibi. Bu karşılıklı inkâr stratejisi, karşılıklı soyutlama stratejisi, Her iki ülkenin de ulusal güvenliğini tehlikeye düşürdü. Ortadoğu'da ve Orta Asya'da da aynı şekilde, İran ve Türkiye, birbirini soyutlamıştır.

Bu bölgenin her bir köşesinde iki ülke birbirini inkâr ediyor ve soyutluyor. O yüzden, sizlerden talebim, bu konuyu yani bu inkâr stratejisini İran'ın ve Türkiye'nin ulusal güvenliğini, ulusal stratejisini nasıl tehlikeye düşürebileceğini, gündeme getirmektir. İran ve Türkiye yeni bir bakış açısı kazanmalıdır. Eğer bunu kazanamazlarsa, büyük güçler arasındaki mücadeleden her iki ülke de zarar görecektir. Maalesef bu durum da, ulusal güvenlik açısından her iki ülke için bazı problemlere sebep olacaktır. Konuşmama son verirken, sizlerden talebim budur; kendim de aynı şeyi yapmaya çalışıyorum.

Yeni bir geleceğe bakalım, geçmişten farklı bir gelecek yaratalım. Bu gelecekte İran ve Türkiye arasında bir mücadele olmasın. Bu gelecekte yeni bir anlayış olsun. Tabii ki Sayın meslektaşım, Prof. Dr. Elaheh Koolae'nın değineceği birçok farklı konu olacaktır. Bizler artık İran ve Türkiye'yi bir araya getirebilecek ana noktalardan bahsetmeliyiz. Sayın Büyükelçi'yi de uzun zamandır tanıyorum. Çalışmalarını ve görüşlerini her zaman hayranlıkla takip ettim. Sayın Büyükelçi de Türkiye'nin İran'la olan ilişkilerinde, dış politikasında Türklerden belki daha fazla mücadele veriyor. O yüzden çalışmalarını her zaman övgü ile karşılıyorum. Türkiye ve İran'ı yakınlaştırma konusundaki çabalarında kendisini her zaman destekliyorum.

Konuşmamı şu sözlerle bitirmek isterim; burada bulunmak benim için büyük bir onurdur. Ben de sizlerden bir şeyler öğrenebilirim diye düşünüyorum ve evime burada edindiğim yeni bilgilerle dönebilirim diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Alev Kılıç: Sayın Prof. Dr. Golamreza Chegnizade'ye çok teşekkür ederiz. Çok akılcı ve sağduyuya dayanan konulara değindi. Eminim eşinden başkaları da onunla aynı fikirleri paylaşıyordur. Giriş kısmında atladığım bir nokta var; şunu da eklemek istiyorum, biz AVİM olarak, dünyanın belli bir değişim sürecinden geçtiğini düşünüyoruz. Hem ekonomik hem de siyasi ağırlık, Batı'dan Doğu'ya ya da Avrupa'dan Asya-Pasifik'e doğru kaymaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de - ve eminim İran'da da öyledir - kendimizi

artık bu güç dengesinin kıyılarında değil, merkezinde görüyoruz. Dolayısıyla, bu değişen dönemleri, değişme zamanlarını birlikte yorumlayıp, İran ve Türkiye'yi daha da öne çıkarabiliriz. Sayın Chegnizade'nin de söylemiş olduğu gibi, uluslararası ilişkiler bağlamında da bir değişimden geçiyoruz. Her değişiklikte olduğu gibi tehditler ve fırsatlar olacaktır. Söz konusu tehditleri fırsata çevirmek bizim görevimizdir. Sayın Chegnizade'ye katılmadığım bir konu var; bence, Türkiye ve İran arasında savaşın olmadığı bir geleceğe bakmaktayız. İran ve Türkiye'nin Avrupa'da ve hatta Avrasya'da, neredeyse emsali bulunmadık şekilde yüzyıllarca birbiriyle hiç savaşmamış iki ülke olduğunu söyleyebiliriz. Bizim geçmişimiz işbirliğimizi arttırabileceğimizin temellerini sağlamaktadır. Teşekkür ediyorum. Şimdi sözü Prof. Dr. Elaheh Koolae'e vermek istiyorum. Sayın Koolae, Tahran Üniversitesi'nde Hukuk ve Siyaset Bilimi alanlarında çalışmalarını devam ettirmektedir.

Prof. Dr. Elaheh Koolae, Tahran Üniversitesi:

Elçiliğe ve Ekselansları Sayın Büyükelçimize beni bu vesile ile buraya davet ettikleri için teşekkür etmek istiyorum. Bu sürecin çok yapıcı bir süreç olduğunu düşünüyorum. Karşılıklı çıkarlar dâhilinde, iki ülkenin kapasitelerini kullanarak, hızla değişen dünyada birbirimizden faydalanabiliriz. Sayın Chegnizade de bu değişikliğin makro ölçekli bir resim olduğundan bahsetti.

Avrupa, Asya, Avrasya, Türkiye ve İran'ın bu bağlamdaki tavırlarının bu değişime nasıl tepki verdiği, son yirmi yıldır Sovyetler Birliği'nin çöküşünden bu yana neler yaptığını da bu bağlamda değinmek istiyorum. Hem İran'ın kuzeyinde hem de Türkiye'nin doğusunda, her iki ülke için de oldukça verimli, fakat biraz da zorlayıcı fırsatlar mevcut. Bağımsızlığını yeni kazanmış Avrasya ülkeleri için, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından bu yana, karşılaşmış oldukları zorluklardan biri yalnızca kara sınırlarına sahip olmalarıdır. Bu ülkelerin dünya piyasasına doğrudan ulaşmaları bulunmamaktadır. Bunun da hem büyük fırsatlar hem de büyük zorluklar yarattığından bahsedebiliriz.

Hem İran hem Türkiye hem de bölge ülkeleri için durum böyledir. Bu durum, İran ve Türkiye için, Rusya dış politikasında farklı değişikliklere sebep olmuştur. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonraki ilk yıllarda, Rus makamlar, Rusya ve dünyanın geri kalanı arasında, özellikle de Rusya ve Batı ülkeleri arasında farklı bir ilişki öngörmüşlerdir. Avro-Atlantisizm bağlamında; İran, Rusya tarafından faydalı bir ortak olarak görülmemiştir. Rusya, dış politikasında Türkiye'yi ve İran'ı İslam hareketinin yayılımı dâhilinde gözlemlemiştir. Ancak 1994 – 1995 yıllarına gelindiğinde, özellikle de Yevgeni Primakov, zamanında Rusya dış politikasındaki değişiminin gerekliliği görülmüştür. Rus makamların, Türkiye ve İran hakkındaki görüşleri bu noktadan sonra değişmiştir. Bağımsızlığın ilk günlerinde çok sert çatışmalar olmaktadır. Rusya ve Türkiye arasında tankerlerin boğazlardan geçişi ya da petrol taşınması konusunda çok fazla anlaşmazlıklar söz konusuydu. Ancak, Rus dış politikasının değişiminden sonra, sürekli olarak artan bir ilişki görmekteyiz. İran ve Rusya arasında, Orta Asya ve

Kafkaslar'da ekonomik ve siyasi alanlarda değişim sürecini ve artan işbirliği boyutlarını gözlemleyebilmekteyiz.

Ancak, 1995'ten sonra yeni Rus dış politikasında bu değişiklikler gözlenmeye başladıktan sonra, İran ve Rusya arasında nükleer işbirliği süreci de gözlemlenmeye başlamıştır. Batı'dan gelen sürekli ve ağır baskılara rağmen, özellikle ABD'nin sürecin durdurulmasına yönelik baskılarına rağmen, Rus yetkililer sürekli olarak kapasitelerini ve becerilerini arttırmaya yönelmişlerdir. İran'ın nükleer programı ile ilgili olarak, inceleme ve teftiş becerilerini geliştirmişlerdir. Bu anlamda, verimli bir işbirliği mevcuttur. Bu işbirliği öncelikle, ekonomik alanda kendini göstermiş ve verimli olmuştur. Ancak yıllar geçtikçe, bu işbirliğinin siyasi etkilerini ve sonuçlarını da görmeye başladık. İran'la yapılan bu çeşit bir işbirliği, Rusya'nın ABD baskısına rağmen, dış politikasındaki özgür ve bağımsız yaklaşımının bir göstergesidir. İran ve Türkiye ile ilgili yanlış algılara rağmen, Rus dış politikası kısa zamanda bu iki ülkenin Türkiye ve İran'ın Kafkaslarda ve Orta Asya bölgesinde, oldukça önemli bir rol oynayabileceğini görmüştür. İran'ın Dağlık Karabağ anlaşmazlığındaki rolü ve İran'ın politik duruşu, Ruslara bütün bu süreçlerde, bütün bu alanlarda çok etkili bir rol oynayabileceğini göstermiştir. Dolayısıyla, Rusya'nın İran dış politikası hakkındaki görüşleri değişmiştir. Bu verimli ve işbirliğine dayalı ilişkiler, Orta Asya ve Kafkaslar'da bahsedilen sonuçları beraberinde getirmiştir.

Türkiye'ye geldiğimiz zaman, Rusya'nın ve Türkiye'nin, Karadeniz'deki, boğaz geçişleri dâhilindeki sorunlara, anlaşmazlıklara, tanker geçişlerine, boğazlardan petrol taşınması bağlamındaki anlaşmazlıklara baktığımız zaman, Rusya ve Türkiye'nin ilişkisinin de daha sonra değiştiğini görmekteyiz. Türkiye ilişkilerini, enerji bağlamında ve siyasi bağlamda geliştirmiştir.

Bu bağlamda, farklı işbirliklerinin yanısıra, enerji transferi işbirlikleri de artmıştır. Türkiye sadece enerjinin kullanımı için değil, aynı zamanda enerjinin, Avrupa piyasalarına aktarılması için de önemli bir rol oynamaktadır. Orta Asya ve Kafkas ülkelerinin denize kıyıları bulunmamaktadır. Denize kıyıları bulunmadığı için de, bu ülkeler komşu ülkeleri için oldukça büyük fırsatlar teşkil etmektedir.

İran'ın Orta Asya ve Kafkaslarla pek çok ortak sınırı vardır. Türkiye'nin de aynı şekilde, Kafkaslara açılan, hem Doğu'dan hem Batı ile bağlantıları bulunmaktadır. Azerbaycan'la da dolaylı bağlantıları bulunmaktadır ki, bu ülkelerin çoğu enerji kaynaklarına sahip olan ülkelerdir.

Rusya'nın enerji bağlamındaki politikaları ve enerjiyi diplomaside bir koz olarak kullanması, kendi amaçlarına ulaşabilmek için, dış politikasında ve Avrupa ile olan ilişkilerinde enerjiyi bir koz olarak kullanması nedeniyle bu alternatif enerji transit yolları oldukça büyük önem kazanmıştır. Bu bağlamda, bu ülkelerle olan ilişkiler farklı bir boyuta ulaşmıştır.

Dolayısıyla, Türkiye bu fırsattan çok iyi bir şekilde istifade etmiştir. Türkiye, enerji üretiminin bir merkezi konumundadır. Türkiye, enerjiyi Batı piyasalarına aktaran bir merkez haline gelmiştir. Türkiye ve İran arasındaki eski anlaşmazlıklar artık yerini işbirliğine bıraktı. Bu iki ülke, enerji yollarını ve iletim, ulaştırma yöntemlerini çeşitlendirmek için bir araya gelip işbirliği yapmakta ve Batı piyasalarına enerji iletmek konusunda beraber çalışmaktadırlar.

Dolayısıyla, Türkiye'nin rolüne bağlı olarak, İran'ın pozisyonuna baktığımız zaman, ABD'nin İran'a karşı dışlama politikasına rağmen, İran enerji politikasına ilişkin olarak farklı yöntemler aramaktadır. 1976'dan beri enerji güvenliği oldukça önemli bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Enerji güvenliği, enerji kaynaklarının ve yollarının çeşitlendirilmesini anlatmaktadır. Bu bölgede, bu konum bütün sanayileşmiş üretim yapan ülkelerdeki enerji ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, İran'ın enerji transferi, enerjiyi dünya piyasasına sunma dâhilinde enerji aktarımının çeşitlendirilmesi gerekmektedir ve bunu ile birlikte yapmaktadır. Bu da, Rusya'nın Türkiye ile olan işbirliğine dayanmaktadır. Eski Sovyetler Birliği'nden ayrılmış olan ülkeler bağlamında, böyle bir fırsat ve işbirliği gerekmektedir.

Türkiye ve İran, bölge içerisinde, farklı alanlarda ortak çıkarlara sahiptir. Hem siyasi hem kültürel hem de ekonomik alanlarda işbirliği yapılabilecek pek çok nokta bulunmaktadır. Bu şekilde enerji üretiminin, enerji taşımacılığının çeşitlendirilmesi söz konusudur.

Batı pazarına olan giriş ile birlikte bölgede son yirmi yıldır bir istikrar ve barış söz konusu olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu tecrübelerle bağlı olarak baktığımız zaman, bölgedeki güvenliğinin önemini ve rolünü görmekteyiz. Tahran Üniversitesi'nde, bölge çalışmaları alanında da çalışmalarımızı sürdürmekteyiz. Bütün bu paradigmlar, bu bölgedeki ilişkilerimizi derinden etkilemektedir. Tabii, değişim süreçlerinin bölgedeki ayrıntılarına girdiğimiz zaman, bölgesel ve bölge üstü oyuncuların süreçteki rollerine ve bölgenin gelişmesinde oynadıkları role baktığımızda maalesef bu çeşit müdahalelerin her zaman işe yaramadığını görmekteyiz. Bu iki ülke arasında, bölgenin güvenliği dâhilinde, işbirliği ve ortak çıkarlar dâhilinde çalışmak önemlidir. Bölgesellik bu ülkelerin enerji güvenliği ve süreçlerin, enerji ihracatının farklı yollarla çeşitlendirilmesi için önemlidir. Batı ve Doğu enerji piyasalarına girişte çatışmaların önlenmesi, çatışmaların çözülmesi ve bölgede istikrarın ve barışın tesis edilmesi için büyük bir öneme sahiptir. Tabii bu çeşit işbirliklerinin hem ekonomik alanda hem de siyasi alanda getirileri bulunmaktadır.

Dolayısıyla, bu ülkelerin geçmişteki deneyimlerine baktığımız zaman, geçmişteki siyasi getirilerde büyük bir öneme sahip olduğunu görmekteyiz.

Son yirmi yıldır, ülkemizin kuzeyindeki bölgelere, komşularımıza, Kafkaslara ve Orta Asya'ya baktığımızda, güvenlik, istikrar alanlarına yöneldiğimizde ve enerji yollarının çeşitlendirilmesi konusuna odaklandığımızda bunların hepsinin işbirliği bağlamında çok büyük fırsatlar teşkil ettiğini ve ülkeler için verimli ve başarılı tecrübeleri beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz.

Zamanım kısıtlı olduğu için sadece bu konulara değinmek istedim. Teşekkür ederim.

Alev Kılıç: Sayın Prof. Dr. Elaheh Koolae'e çok teşekkür ederiz. Çok ilginç bir sunum dinledik. Prof. Dr. Koolae, tasvir edilen resme önemli bir unsur daha ekledi. Bölgesel işbirliği bağlamında enerji ve enerji arzı konusunda katkılarda bulundu. İran'ın Rusya'dan bile daha fazla doğalgaz rezervine sahip bir ülke olduğunu hesaplayanlar bulunmaktadır. Ayrıca İran, petrol rezervleri bakımından da, dünyanın dördüncü en büyük rezervine sahip ülkesidir. OPEC'in bulgularına göre, en fazla ihracat yapan ikinci ülkedir. Bütün bu veriler dikkate alındığında, İran'ın önemli enerji kaynaklarına sahip olduğu açıktır. Bu enerji kaynaklarının piyasalara nasıl aktarılacağı da önem taşımaktadır. Sayın Prof. Dr. Elaheh Koolae'nin de söylediği gibi, Türkiye bir enerji merkezi olma yolundadır ve hatta enerji merkezi haline geldiğinden de bahsedebiliriz. Bu açıdan da bakacak olursak, burada önemli bir işbirliği fırsatı yatmaktadır. Petrol limanlardan dünya piyasalarına aktarılabilir, ama doğalgaz açısından bakacak olursak, doğalgaz aktarımı için boru hatlarına ihtiyaç vardır.

Bu da, Türkiye ve İran arasındaki bölgesel işbirliğinin bir başka önemli odak noktasıdır. Petrolünüz, doğalgazınız varsa, her zaman istikrarsızlık tehlikesinden de bahsedilmesi gerekmektedir. O yüzden, güvenlik ve istikrar, bölgesel işbirliği potansiyelinin yanında yer alması gereken en önemli konulardandır. Sayın Prof. Dr. Elaheh Koolae'ye çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi de Sayın Büyükelçi Şakir Torunlar'a söz vermek istiyorum. Sayın Büyükelçi, Dışişleri Bakanlığı'nda bölgeden sorumlu Genel Müdür olarak görev yapmaktadır.

Büyükelçi Şakir Özkan Torunlar:

**AVİM Başkanı Ekselansları Sayın Büyükelçi Kılıç,
Sayın Büyükelçiler,
Hanımefendiler, Beyefendiler,**

Türkiye ve İran ilişkilerinin değerlendirileceği böyle bir platforma davet edilmek benim için büyük bir onurdur. Aynı şekilde, Sayın Müsteşar Yardımcısı Mehmet Gücük, İran'ın Türkiye Büyükelçisi ile de aynı platformu paylaşmak benim için büyük bir ayrıcalıktır. İran'dan gelen meslektaşlarımıza da çok teşekkür etmek istiyorum. Her zaman ailemizin bir parçası oldular. Ankara'da sizi görmek bizim için büyük bir memnuniyettir.

Türkiye-İran ilişkileri, bir açıdan Türk ve İranlı diplomatlar açısından kolay bir konudur. Ancak, diğer açıdan bakacak olursak, o nispeten zor bir konudur. Çünkü günden gün değişen bir konudur.

Bizim için İran önemli bir komşudur. İran ile 560 km'lik bir sınırı paylaşıyoruz ve bu sınır dört yüz yıldır değişmemiştir. Akademisyenler ve diplomatlar zamanlarını ve enerjilerini Ortadoğu'nun tarihini öğrenmek için harcamaktadırlar. Dünyada dört yüz yıldır bu sınır değişmemiş ve bu konu gerçekten de üzerine eğilimesi gereken bir konudur.

Dört yüz yıldır ülkeler arasında bir takım gelişmeler yaşanmış, komşular arasındaki ilişkilerde inişler ve çıkışlar meydana gelmiştir. Sizin de komşularınızla ilişkilerinizde inişleriniz çıkışlarınız, iyi zamanlarınız, kötü zamanlarınız mutlaka olmuştur. Aynı şekilde, Türkiye ve İran arasında da böyle inişler çıkışlar söz konusu olmuştur ama bu

iki ülkenin her zaman dışarıdan bir müdahale olmaksızın bu problemlerin çözülmesi arzulanmıştır.

Bugün her iki başkentte de iki hükümete baktığımız zaman, yurtiçindeki desteği yüksek olan hükümetler görüyoruz. Ruhani, bir yıl önce yapılan seçimlerde oyların %50,7'sini aldı. Yine on birkaç aya baktığımız zaman, Ruhani'nin uluslararası toplumunun takdirini kazanmaya başladığınız görmekteyiz.

Ruhani'nin benimsediği bu yapıcı ton, bizim de İran'la görüşmelerimizde olumlu bir etki yaratmıştır. Her iki tarafın da ortak istediği bu yaklaşımın devam etmesidir. Birkaç yıl önceye kıyasla, uluslararası topluluk, İran konusuna artık daha iyimser yaklaşmaktadır.

Yani İran, nükleer tesislerinin daha kapsamlı ele alınacağı düşünülmektedir. Her iki taraf için de kendi taahhütlerine uymak çok önemlidir. Devam eden süreci koruyacak adımlar atılması çok önemlidir.

İran da aynı şekilde uluslararası camiada kendi üstüne düşenleri yerine getirecektir ve İran halkı bundan fayda sağlayacaktır.

Türkiye de tek bir ülkenin nükleer silahlara sahip olmaması gerektiğini düşünmektedir, ancak herkesin tabii ki barışçıl nükleer teknolojilerden faydalanması gerektiği görüşündedir. Brezilya ile beraber, Türkiye dört yıl önce bir deklarasyon yayınladı. Bu sayede de, uluslararası topluluk bu fırsatı yakalaysaydı, bu son dört yılı sorunsuz geçirebilirdik. Bugün artık müzakere eden tarafların görüşlerini almak istiyoruz. Ve kimse bu yolun engelsiz, kolay bir yol olduğunu düşünmemektedir. Ama uluslararası topluluğun bir iki üyesi dışında, herkes biliyor ki, İran'la nükleer müzakerelerin yürütülmesi için en önemli yollardan biri diplomasidir.

Bu yüzden de, bizim İran'la tarihi dil ve din birliğimiz bulunmaktadır. Tahran'da ve Ankara'da, Türk ve İran kültür merkezleri bulunmaktadır. Bu kültür merkezleri bu dil, din ve kültürel birliği geliştirmeye çalışıyor. İran ve Türkiye arasındaki ortak kültür, önemli fırsatlar yaratmaktadır. Gerçekten de bu fırsatlardan yararlanılması gerekir. Sanat, müzik, edebiyat ve tüm benzer alanlarda her iki ülke halkının da yakalayabileceği önemli fırsatlar vardır.

Son dokuz ayda, karşılıklı temaslarımız yoğunlaşmıştır. Türkiye Cumhurbaşkanı ve İran Cumhurbaşkanı, New York'ta Birleşmiş Milletler genel kuruluna katıldı. Her iki başkent de üst düzey ziyaretçileri ağırlamıştır. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, yeni İran Cumhurbaşkanı'nın göreve başlama törenine katılmıştır. Aynı şekilde, Meclis Başkanı, hem Eylül'de hem Şubat ayında İran'a bir ziyarette bulunmuştur. Sayın Başbakan Erdoğan da beş Bakan ile birlikte, Ocak ayında İran'a bir ziyarette bulundu. Aynı zamanda, Ocak ayında ve Mart ayında, İran Dışişleri Bakanı Jawad Zarif'i ağırladık.

İran Cumhurbaşkanı Ruhani'nin de yakın bir gelecekte Türkiye'yi ziyaret etmesini bekliyoruz.

Yine Sayın Başbakan Erdoğan'ın yapmış olduğu ziyarette söylediği gibi ilk defa Ankara'da, üst düzey bir istişare konseyi toplanacak. İki yollu bir diplomatik trafikten söz etmek mümkündür. Bakanlar uluslararası toplantılarda, Davos'ta, Çin'de, Pakistan'da bir araya gelmektedirler.

Sayın Büyükelçi, Türkiye ve İran sadece ekonomik değil, aynı zamanda siyasi platformda da, uluslararası kurumlarda da bir arada çalışan iki ülkedir. İşbirliği her iki ülkenin heyeti için de önemli bir gündem maddesidir. Mesela İslam İşbirliği Örgütü, Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi kurumlarla da işbirliğinde bulunmamız gerekmektedir. Aynı hedeflere sahip olduğumuzdan bahsedebiliriz.

Suriye'deki istikrar ve barış, tabii ki bunun nasıl başarılacağı konusunda farklı görüşlerimiz olabilir. Bunun için, Suriye ile ilgili olarak tartışmalarımızı, müzakerelerimizi sürdürmemiz lazım.

Bizler inanıyoruz ki, istikrarlı ve güvenli bir körfez bölgesi sadece İran'a değil, aynı zamanda karşı kıyıya da yardımcı olacaktır. Aynı zamanda uluslararası toplumun da çıkarlarına yönelik bir atılım olacaktır.

Hem İran hem de Türkiye, Afganistan'ın yeniden inşası sürecinde, sorumluluklar üstlenmektedir. İstanbul süreci kapsamında, İran, eğitim konusundaki lider ülkelerden biriydi. Türkiye ise terörle mücadele konusunda Afganistan'da ve Birleşik Arap Emirlikleri ile liderlik üstlenen ülkelerden biridir. Bence bu ülkede sivil bir hükümetin seçilmesi yeni fırsatlar yaratacaktır. Hem bölgesel güçler açısından, hem de Afganistan'ın kalkınması açısından yeni fırsatlar yaratacaktır.

Son olarak, 30 milyar dolarlık bir ticaret hacmi yaratma hedefimiz var. Bu bir rüya değil, gerçekleştirilebilecek bir hedeftir. Bu hedefin, başarılması için, bizim ilişkilerimizi bu şekilde devam ettirmemiz lazım. Aynı zamanda, İran hükümetinin İran ekonomisini liberalleştirmek adına adımlar atması lazım ki biz 30 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefimizi tutturabilelim.

Teşekkür ederim.

Alev Kılıç: Çok teşekkür ederiz, Sayın Büyükelçim, Sayın Genel Müdür Şakir Torunlar. Bu konuşmadan da anladığımız gibi, her iki ülke de, refahı artıracak, karşılıklı fayda sağlayacak bir Türkiye – İran ilişkisinin kurulmasını arzu etmektedir. Biz de bunu dört gözle beklemekteyiz.

Ben şimdi de sözü Sayın Büyükelçi, Müsteşar Yardımcısı Mehmet Gücük'e bırakmak istiyorum.

Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Mehmet Gücük:

Teşekkürler Sayın Başkan,
Sayın Büyükelçiler,
Sayın Konuklar,
Hanımefendiler,
Beyefendiler,

Öncelikle bu fırsat vesilesi ile AVİM'e bu mükemmel organizasyon ve beyin fırtınası toplantısı için teşekkür etmek istiyorum. İran ve Türkiye arasındaki, bölgesel işbirliğini tartışıyoruz. Avrasya coğrafyasında ve özellikle Kafkaslar ve Orta Asya konusuna odaklanıyoruz. Bu konuya baktığımız zaman, birbiriyle bağlantılı ve birbirinden bağımsız konular olduğunu görüyoruz.

Daha önceden de söylenen dış politika konularından, rakamlarından bahsetmek yerine, ben önemli bazı noktalara değinmek istiyorum. Bunların da daha detaylı olarak ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Öncelikle daha önce de söylendiği gibi, biz hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemden geçiyoruz. Dış politika artık daha karmaşık bir karaktere sahiptir. Bütün ülkeler gerekli adımları atarak, bu gibi hızlı değişimlere ayak uydurmaya çalışıyor.

Türkiye de aynı şekilde, kıtaların en önemli buluşma noktalarından birinde yer almaktadır. Bölgesel güvenlik kapsamında, terör, kitle imha silahlarının yaygınlaştırılması, sınır aşan suçlar ve yasadışı göç gibi hukuki tehditler var ama küreselleşmenin ortaya çıkardığı bazı fırsatlar da söz konusudur. Avrasya coğrafyasına baktığımız zaman, Türkiye'nin de içinde yer aldığı bu bölge içerisinde, bu gibi fırsatlar ve riskli tehditler, aslında çok yoğun bir biçimde hissediliyor. Bu koşullar altında istikrarlı ve yapıcı bir dış politikaya ihtiyacımız var. Bu, önem kazanmakta olan bir unsurdur. Bu anlayışla Türkiye, dinamik ve vizyon sahibi bir dış politika izlemeye çalışmaktadır.

Bu vizyonu takip ederken, Türkiye barış ve refahı genişletmek amacıyla, güvenliği tesis etmeyi hedefleyen ve aynı zamanda daha uzun vadeli istikrar daha refah içerisinde bir beşeri kalkınmanın peşindedir. Bu açıdan bakacak olursak, daha geniş ölçekli olarak, komşuları ile olan ilişkilerinde Türkiye pozitif bir sinerji yaratma çabasıdadır. Böylece, küresel barışa, güvenliğe ve istikrara katkıda bulunmak istiyor. Bizler tabii ki, siyasi istikrarla, ekonomik refah ve kültürel uyum arasındaki işbirliğinin artırılması gerektiğinin farkındayız. Böylece sürdürülebilir bir kalkınmaya ulaşabileceğimizi düşünüyoruz. Bu yüzden de tüm ülkelerle diyalog içerisindeyiz. Yeni ekonomik ve kültürel işbirliği fırsatları yakalayabilmenin peşindeyiz.

Bu kapsamda gelişmekte olan ülkelere de beşeri kalkınma yardımlarımızı sürdürmekteyiz. Enerji merkezi kapsamı olarak ve bir geçiş ülkesi olarak Türkiye önemli bir rol oynamayı planlamaktadır. Özellikle de enerji güvenliği açısından böyle bir rol üstlenmeyi hedeflemektedir.

G-20 toplantılarında da söylendiği gibi, Türkiye, küresel yönetime bir ivme kazandırma peşindedir. Bu kapsamda da daha demokratik küresel bir sistemin yaratılacağı görüşündedir. Türkiye aynı zamanda aktif bir rol de üstlenmek istemektedir. Özellikle de ortak değerlerin, farklı dinler ve kültürler arasında yaratılması kapsamında bir rol üstlenmektedir. Özellikle, medeniyetler ittifakı, Türkiye ile İspanya'nın başkanlığında, medeniyet çatışması konusunda çözüm bulmaya çalışan bir ittifaktır. Türkiye'nin yakın bölgesine bakacak olursak, Suriye, Kafkaslarda ve Orta Asya'da, bu bölgelerin aslında, Güney ve Kuzey arasında bir köprü olduğunu görebiliriz. Bu yüzden enerji ve ulaşım koridorları olarak bu bölgeler önemlidir.

Türkiye'nin İran'la derin ve köklü tarihi ve kültürel bağları bulunmaktadır. Aynı şekilde Kafkaslar ve Orta Asya ile de böyle bağlarından bahsetmek mümkündür. Bu bölgelerdeki barış, istikrar ve refahın sağlanması Türkiye açısından çok önemlidir. Bu açıdan bakacak olursak, Avrasya 21. yüzyılın politik ve ekonomik gerçekliğidir.

Bizler, küresel etkileşimin kesişim noktasındayız. Türkiye'nin ve İran'ın, Kafkasların, Orta Asya'nın, Avrasya'nın tam kalbinde olduğunu görüyoruz. Türkiye'nin İran'la olan ilişkileri yüzyıllara dayanmaktadır. Bu karşılıklı ilişkileri tekrar anlatarak zamanınızı almak istemiyorum.

Ama Orta Asya'ya ve Güney Kafkaslara bakacak olursak, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ve yeni bağımsız devletlerin kurulmasından sonra, yoğun işbirliğine dayalı bir çağ, bir dönem başlamıştır. Türkiye aslında bu ülkelerin bağımsızlığının güçlendirilmesine önem veren bir ülkedir. Türkiye, bu ülkelerin toprak bütünlüğünü korumaları gerektiğini ve ekonomik kalkınmalarının gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Bölgemizin stratejik önemi, bu bölgesel projelerle daha fazla önem kazanmaktadır. Mesela, Türkiye-İran Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Boru Hattı, Bakü- Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı'nın 2007 yılında temel atma töreni yapıldı. Anadolu Doğalgaz Boru Hattı, bütün bunlar gerçekleştirilme aşamasındaki projelerdir. Tabii ki, daha büyük projeler de gelecektir. Ulaştırma alanında ya da enerji alanında daha büyük projeler de gelecektir.

Bu giriş konuşmasından sonra şimdi de ekonomik ve ticari ilişkilerimize odaklanmak istiyorum. Türkiye'nin İran'la ikili hacmi, 2013 yılında 14,5 Milyar Dolardı. 2050 yılına baktığımız zaman, bu ticaret hacminin daha da artırılması amaçlanmaktadır. Özellikle de bu resme baktığımız zaman, tabii ki mevcut durum gerçek ekonomik ve ticari potansiyeli yansıtmaktan uzaktır. Ekonomik ve ticari ilişkilerin artırılmasındaki ana itici güçlere bakacak olursak, Türkiye'nin ekonomik gücünü İran'la tamamlamasıdır. Türkiye'nin ekonomisi enerji sektöründe güçlüdür. Bu gücün başka alanlara da yansıtılması gerekmektedir. Mesela, yatırım ve ticaret gibi alanlara da yansıtılması gerekmektedir. Şu anki ortak hedefimiz, ticareti dengelemektir. Aynı zamanda ürünleri çeşitlendirerek, ticaret hacmimizi artırmaktır.

Bizler, İranlı kardeşlerimizin Türkiye'deki yatırımlarını arttırmalarını istiyoruz. Türkiye'nin İran'daki yatırımlarını da mutlaka önemli altyapı projeleri ile ve özelleştirme süreciyle daha da artacaktır diye düşünüyoruz. İran, Türkiye'ye doğalgaz petrol tedarik eden ülkelerden biridir. Türkiye'nin İran'dan ithalatı, İran'a ihracatından çok daha fazladır.

Aynı zamanda turizme bakacak olursak, birçok İranlı turist Türkiye'ye gelmektedir. 2008'de 1 milyon turist gelmişti. Bu rakam son yıllarda 2.7 milyona çıkmıştır. İran'la ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesi aslında Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ile olan ticari ilişkilerini genişletmek yolunda benimsediği stratejinin bir parçasıdır. Bu yüzden de Türk devlet adamlarının İran'a yapmış olduğu ziyaretler neticesinde ekonomik anlaşmalar imzalanmıştır.

Geçen Ocak ayında Başbakanımız İran'a bir ziyarette bulundu ve önemli bir anlaşmaya imza attı. Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK)'nin kurulması, anlaşması ve bu kapsamda karşılıklı ticari işbirliğinin artırılması anlaşması imzalandı. Türkiye Orta Asya ülkeleri ile ve Azerbaycan'la da ilişkilerini artırmanın peşindedir. Türkiye'nin toplam

ticaret hacmine bakacak olursak, Orta Asya ile ve Azerbaycan'la 2013 yılında 13 milyar ABD dolarıdır. Aynı şekilde, Orta Asya ve Azerbaycan'la ekonomik ilişkilerimize bakacak olursak, bu ilişkilerin sürekli olarak geliştiğini görmekteyiz. Önemli ilerlemelerin, ticaret, iletişim ve ticaret alanında başarılı olduğunu görüyoruz. Bu anlamda da, ekonomik anlamda Türkiye'nin önemli ortaklıkları bulunmaktadır. Türkiye'nin ekonomisine bakacak olursak, Türkiye ekonomisi önemli bir büyüme kaydetmiştir. Türkiye bu kapsamda, büyüyen ekonomisi ile bölgede önemli bir çekici aktör olarak yer almaktadır. Türkiye'nin Orta Asya ve Azerbaycan'a yönelik olarak stratejisine bakacak olursak, ekonomik ve enerji ilişkilerimizi, özellikle de ulaştırma alanında yoğunlaştırma stratejisini benimsemiş durumdayız.

Türkiye, Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi'nin zamanında bitirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu 21. yüzyılın "Yeni İpek Yolu" olacaktır ve bu proje Türkiye'yi Orta Asya ve Güneydoğu Asya ve hatta uzak doğu ile bağlantılandırmış olacaktır.

Aynı zamanda Kazakistan'da ve Türkmenistan'dan, Hazar Denizi üzerinden geçerek bu demiryolu ile bu ülkeler arasındaki bağlantıyı sağlamış olacağız. Türkiye aynı zamanda Orta Asya ülkelerinin Avrupa ve dünya pazarlarına bağlatılabilmesi konusunda önemli olduğunu düşünüyor. Bu amaçla da işbirliği alanlarımızı bu şekilde çeşitlendirmemiz ve karşılıklı ziyaretlerimizi yoğunlaştırmamız lazımdır. Mesela ortak ekonomik işbirliği, ortak ulaştırma işbirlikleri konseyleri gibi üst düzey stratejik konseyler kurmamız ve mevcut mekanizmaların da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Şu an için Türkiye'deki EximBank, bu ülkelere 1,8 milyar dolarlık yardım yapılmasını planlamaktadır. Orta Asya ülkelerinde mali desteğin yanı sıra, Türkiye'nin birçok farklı teknik desteği de bulunmaktadır. Aynı zamanda Türkiye, üçüncü ülkelerle de karşılıklı ilgi, karşılıklı çıkar anlamında yatırım ve ticaret projeleri yürütmektedir. Orta Asya ülkeleri ile olan işbirliğimiz, kamu sektöründe ve aynı zamanda özel sektörde. Türkiye'deki özel sektör Orta Asya ülkelerinde Azerbaycan da önemli projeler gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda bölgedeki Türk şirketlerinin yatırımları 2013 yılında neredeyse 9 milyar dolara ulaştı. Bu projeler kapsamında Türkiye'nin müteahhitlik şirketleri 71 milyar dolarlık yatırımda bulunmuştur. 100'den fazla şirket, bahsi geçen bölgelerde binlerce kişiyi istihdam etmektedir.

Sayın misafirler,

Bizim konumuz aslında "ilişkilerimizi nasıl geliştirebiliriz?", "bölgesel işbirliğini nasıl geliştirebiliriz?" sorularına cevap bulmaya çalışmaktadır. O yüzden, öncelikle şu konuya değinmek istiyorum; binlerce yıldır bir arada yaşıyoruz ve birbirimizi anlayabilmekteyiz. Farklılıklarımıza saygı göstermekte ve bu farklılıklara da ortak çözümler bulabilmekteyiz.

Ekonomilerimiz arasındaki tamamlayıcılık, coğrafi konumumuz, bizim yeni ortaklıklar kurmamız için sahip olduğumuz avantajlar arasındadır. Bu ortaklıkları, Kafkaslarda ve Orta Asya’da kurabiliriz. Öncelikli alanlara bakacak olursak, bunun ticaret, enerji ve ulaştırma olduğunu söyleyebiliriz. Enerji sektöründe İran net bir ihracatçıdır. Türkiye ise net bir ithalatçıdır.

Ek olarak söyleyecek olursak, Türkiye ve İran transit ülke konumundadır. Batı ülkelerine enerji sağlayan hatlar her iki ülke topraklarından da geçmek durumundadır.

Ulaştırma yollarına bakacak olursak, hem Türkiye hem İran, Kuzey-Güney-Batı-Doğu koridorları kapsamında fırsatlar sunan ülkeler arasındadır.

Türkiye ve İran aynı zamanda, tarihi İpek Yolu’nun da ortakları konumundadır. Şu an için, ticaret akışına bakılacak olursa, yeni yollar bulunması gerekmektedir. Aynı zamanda, İpek Yolu’na alternatif yolların da bulunması gerekmektedir. Bu açıdan bakacak olursak, Çin ile eskiden kurulmuş olan, Batı’ya bağlandığımız “İpek Yolu” muz bulunmaktaydı. Aynı zamanda, İran’ın Kafkaslara diğer bölgelere, Türkiye’nin diğer bölgelerini de bağlayan bir yoldu. Bu yeni yollarla, sadece ekonomik ve sosyal refahımızı geliştirme fırsatı yakalamıyoruz, aynı zamanda, siyasi istikrarın daha da güçlenmesini de sağlamış olacağız.

O yüzden Kuzey-Güney yönünde de bu yeni yolları, her iki ülkenin de katkısıyla oluşturmamız lazım. Burada, her ki ülke için de somut fırsatlar bulunmaktadır. Öncelikle, alternatif koridorları tanımlamamız gerekmektedir. Bundan sonra da, karayolu koridorlarının amacı, ticaret akışını kolaylaştırmak olacaktır. Böylece ticari faaliyetler kolaylaşabilecektir.

Teknik açıdan bakacak olursak, ulaştırma alt yapısındaki eksiklikler giderilmeli ve ticari akış sürecinin sürekliliği sağlanmalıdır. Daha iyi bir altyapıya, daha düzgün bir karayolu bağlantısına ve somut lojistik merkezlere ihtiyacımız bulunmaktadır. Bu sebeple, Güney İran’da Bakü-Tiflis-Kars ya da Yeni İpek Yolu Projesi, Çin, Kazakistan ve Hazar Denizi bölgesini bağlayan Yeni İpek Yolu Projesi ve Hindistan’dan Rusya’ya kadar, Türkiye’ye kadar, yeni projelere ihtiyacımız bulunmaktadır. Bu yüzden, Hazar Denizi’ni de içine alacak şekilde, daha iyi bir ulaştırma sistemi geliştirmemiz gerekmektedir.

ECO’nun da bunun gibi projelere destek verdiğini söylemeliyiz. Sadece aslında Türkiye’yi, İran’ı, Azerbaycan’ı ve Orta Asya ülkelerini aynı çatı altında toplayan tek kuruluş ECO’dur. ECO üyeleri de, gerekli tedbirlerin alınarak, tren hizmetlerini, İstanbul-Tahran ve İstanbul-İslamabad tren seferlerini aksatan engellerin ortadan kaldırılması gerektiğini söylemektedirler. Bu açıdan da bakacak olursak, ECO’nun önemli bir kuruluş olduğunu belirtmekte fayda vardır. Daha sonra detayları ile ilgili bilgi verilecektir.

Ticari açıdan bakacak olursak, gümrük ilişkilerimizin daha da iyileştirilmesi gerekmektedir. İşlem hızının da artırılması ve gereksiz bürokratik işlemlerin de en aza indirilmesi gerekmektedir.

İran aslında, bizim açımızdan da Türkiye'nin Orta Asya'ya gönderdiği tırlar açısından da önemli bir geçiş ülkesidir. Mevcut duruma bakacak olursak potansiyelimizi daha ortaya koyabiliriz diye düşünüyorum.

Türkiye'nin İran'a İhracatı	2010		2011		2012		2013		2014	
	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş
Türkiye'deki kayıtlı araçlar	25.710	161	38.065*	104	31.288	544	23.005	1.973	9.305*	671
İran'daki kayıtlı araçlar	22.501	6.355	25.965	6.017	34.575	11.661	34.575	11.458	10.749	2.480

Türkiye'nin İran'a ihracatına bakacak olursak, yıllık tır sayısı yaklaşık 50,000'dir. 2013 yılında da Türkiye'de kayıtlı araçların sayısı 20,000, İran'daki kayıtlı araçların sayısı 24,000'dir. Aynı şekilde de, İran'ın Türkiye'ye ihracatına bakacak olursak, rakamların yaklaşık olarak aynı olduğunu görebiliriz. Bu veriler 2013 yılına aittir. 2013 yılında Türkiye'deki tırların sayısı 23.000, İran'daki kayıtlı tırların sayısı bu rakama yakındır.

İran'ın Türkiye'ye İhracatı	2010		2011		2012		2013		2014	
	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş	Yüklenmiş	Yüklenmemiş
Türkiye'deki kayıtlı araçlar	6.354	43.817	8.762	57.813	9.198	49.994	12.018	34.466	6.158	12.456
İran'daki kayıtlı araçlar	15.771	8.205	17.568	9.292	29.332	7.351	38.210	1.787	11.031	661

Dolayısıyla, neredeyse 100,00'den fazla tır, Türkiye-İran sınırından geçiş yapmaktadır. Bu aslında, ulaştırma alanında büyük bir potansiyelin olduğunu ortaya koyan önemli bir rakamdır.

Şimdi de, Türkiye İran'dan geçerek Azerbaycan'a ve Orta Asya'ya giden Türk tırlarının sayısından bahsetmek istiyorum.

Kapılar	2010	2011	2012	2013	Ocak – Mart '13	Ocak – Mart '14	Değişim
Türkmenistan	24.761	27.607	22.866	26.717	5.981	8.035	34%
Özbekistan	3.992	4.751	5.004	7.352	1.530	1.887	23%
Tacikistan	2.201	2.490	2.994	3.757	968	752	-22%
Afganistan	3.146	3.421	2.461	2.434	479	688	44%
Azerbaycan	4.536	3.321	2.297	1.960	494	417	-16%
Kazakistan	2.484	1.820	1.281	338	133	50	-62%
Kırgızistan	943	918	577	478	153	55	-64%
Toplam	43.159	45.509	37.892	43.451	9.783	11.954	22%

Kaynak: UND

Geçtiğimiz yıl için konuşacak olursak, toplamda 44,000 Türk tırı İran'dan geçerek diğer ülkelere ulaşmıştır. Geçen senenin rakamlarına kıyasla bu sene ilk çeyrek içerisinde, bu rakamlarda %20'lik bir artış olduğunu kaydettik. Geçen sene için, Türkiye'den geçiş yapan İran tırlarının da 30,000'den fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Yıl	Tır Sayısı
2011	14.325
2012	25.966
2013	32.614
2014 (Mart)	4.155

Bu rakamlar mevcut durumu yansıtmaktadır ve ortak bazı eylemlerde bulunmamız gerektiği söylenmektedir. Çünkü bu rakamları artırmak kolaydır.

Daha önce de söylediğim gibi, ticaret akışını kolaylaştırabiliriz, sadece Türkiye ile İran arasındaki ticaret akışını değil, aynı zamanda Kafkasya ve Orta Asya ülkelerini de kapsayacak şekilde bu eylemlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu adımları atarsak, karşılıklı ikili metotlar uygulamamız gerekecektir. Mesela gümrük süreçlerinin hızlandırılması ve kolaylaştırılması gerekmektedir. Aynı zamanda geçiş kapılarında uzun süreli bekleyişleri azaltmamız lazımdır, aynı şekilde, yakıt fiyatındaki farklılıklar, petrol-gaz kotaları gibi, zaruri olmayan harcamalardan kurtulmamız gerekmektedir. Bu sayede, yeni bağlantılar kurabilir ve mevcut bağlantıları iyileştirebiliriz.

Aynı formülü, Kafkaslar ve Orta Asya ülkelerine de uygulayabiliriz. Türkiye ve İran, birbirinin piyasalara geçişini kolaylaştıran ülkeler olmalıdır ve bunu yapmak için de, ortak teknik toplantılar ve teknik ziyaretlerde bulunmamız gerekmektedir. Bu sayede de, çözüm önerileri ortaya konulabilir.

Saygıdeğer konuklar,

Öncelikleri söyledikten sonra da, şimdi başka bir diğer önemli işbirliği alanına geçmek istiyorum. Bu da çoklu platformlarda kurulacak bir işbirliği demektir.

Daha önce söylemiş olduğumuz gibi, Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO), bölgesel olarak görev yapan tek örgüttür ve bu da yeni perspektifler geliştirmek için ve bölgesel işbirliğini daha da ileri taşımak için önemli bir araçtır. Bunları başarabilmek için ECO'nun işleyişine yardımcı olunması gerekmektedir. Türkiye ve İran tarafından karşılıklı çabalar sarf edildiği bilinmektedir. Aynı zamanda, üye ülkelerin de bu sürece sahiplenmeleri gerektiği konusunu gündemin önemli maddeleri haline getirmeleri gerektiğini düşünüyorum.

Dolayısıyla ECO'nun işbirliğinin geliştirilmesi ve anlayışın ülkelerimiz arasında tesis edilmesi bağlamındaki çabalarını takdir ediyorum. Ancak yine de biliyorum ki, daha iyisi yapılabilir ve bunu yapabilmenin göstergeleri de, akil kişiler grubunda vurgulanmıştır.

Konsey tarafından yapılmış olan bu tavsiyelerin, bu ülkeler tarafından daha çok dikkate alınması ve bu şekilde, akil insanlar heyetinin yol haritasını 26 Ağustos'ta vurgulamış olduğu tavsiyeler dâhilinde şekillendirmesi gerekmektedir.

ECO sekretaryasının, bu tavsiyelerin uygulanması bağlamındaki tavsiye çalışmalarını biliyoruz. Raporda vurgulandığı üzere, en büyük engeller ve eksiklikler şu şekilde özetlenebilir:

- i. Karar alma mekanizmalarında verimliliğin olmaması,
- ii. Üye ülkelerin faaliyetlerine az katılım göstermesi,

- iii. Alınan kararların uygulamaya konulmaması,
- iv. Mali kaynakların olmaması ve bütçenin yetersiz olması,
- v. Sekretaryanın mevcut işi alma önlemleri dâhilinde yetersiz fonksiyon göstermesi

Akil insanlar grubu tarafından belirlenmiş olan eksiklikler, sekretarya tarafından da kabul edilmiştir. Biliyoruz ki, ticaret, ulaştırma ve enerji bağlamındaki öncelikli konuları göz önünde bulundurarak bu alanlarda bütün ülkelerin çıkarına olacak şekilde somut projeler yürüterek ECO her birimiz için yeni bölgesel işbirliği perspektifleri sunabilir. Aynı zamanda 21. ECO Bakanlar Konseyi'nde alınan kararlar dâhilinde de, Tahran bildirisinde de belirlenmiş olduğu gibi, ECO ticaret anlaşması, ECOTA mümkün olduğu kadar kısa bir sürede aktif hale gelmelidir.

Biliyoruz ki, geçtiğimiz Nisan ayında, 5. ECO ticaret konferansında, İslamabad'da toplanmıştır. İlgili tarife önlemleri dâhilinde, son üç-dört yıldır gündeme gelen tartışma konuları ele alınmıştır. Ekonomik İşbirliği Örgütü'nü güçlendirerek, aynı zamanda diğer uluslararası örgütlerle ortaklıklar kurma şansımız olacaktır. Bunlardan biri de TİKA olabilir.

Yine, son olarak vurgulamak istediğim bir diğer nokta da, üçlü mekanizmaların oluşturulmasıdır. Daha önce söylediğim gibi, Türkiye bu anlamda, iyi komşuluk ilişkileri geliştirmeyi, karşılıklı saygıya dayalı ilişkileri geliştirmeyi taahhüt etmiştir. Hem bütün bölgede, özellikle güney Kafkaslarda bölgesel güvenliğin sağlanması, istikrarın, ekonomik ve siyasi işbirliğinin politikalarımızın temel politikaları dâhilinde geliştirilmesini taahhüt etmiştir.

Bu bağlamda Türkiye, ortaklarıyla çok büyük ortaklık projeleri yürütmektedir.

Mesela, Türkiye-İran Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı, Bakü-Tiflis Gaz Hattı, şimdi de Trans-Anadolu Boru Hattı gündemdedir.

Bu bölgesel projelere ek olarak, aynı zamanda Türkiye, Dışişleri Bakanlığı dâhilinde, Türkiye-Azerbaycan-İran Üçlü Oluşumu, Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan ve Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan Üçlü Oluşumlarına da önem vermektedir. Bu noktada üçlü Dışişleri Bakanları toplantılarına büyük bir önem atfediyoruz. Bu üçlü mekanizmalar, temelde ekonomik kalkınmayı hedeflerken, aynı zamanda da siyasi diyalog için de olumlu bir ortam oluşturup bu ülkeler arasındaki diyalogu da geliştirmektedir.

Üçlü Dışişleri Bakanları toplantıları, Türkiye-Azerbaycan-İran arasındaki bu toplantılar, yalnızca önemli bir fırsat olmakla kalmıyor, aynı zamanda da eni perspektiflerin, yeni işbirliği olanaklarının vurgulanması anlamında önem taşımaktadır.

Saygıdeğer konuklar,

Bu konu üzerine çok uzun konuşulabilir. Belirtilecek çok fazla konu var, biliyorum ama şimdilik sunumumu burada noktalıyorum. Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Alev Kılıç: Müsteşar Yardımcısı sayın Büyükelçi Gücük'e teşekkür ediyorum. Kapsamlı bir sunumda bulundu. Geleceğe ışık tutan pek çok bilgi ve fikri paylaştınız. Yine konuşmanızda çok önemli fırsatlardan bahsettiniz. Hepimiz dile getirilen hususlar dâhilinde umut taşıyoruz. Tabii ki, Büyükelçi Sayın Gücük, yalnızca, Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı değil, aynı zamanda G-20'de Türkiye temsilcisi (Sherpa) olarak görev almaktadır. Bu itibarla görüşleri küresel yönetim ve ekonomik çalışmalar bağlamında da ağırlık taşımaktadır.

Sayın Gücük'ün konuşmasında değindiği noktalardan bir diğeri de, AVİM'de de altını çizdiğimiz bir konu, Avrasya'nın 21. yüzyılın siyasi ve ekonomik gerçekliği olmasıdır. İşte bu nedenle de Türkiye'nin ve İran'ın işbirliğini geliştirmek ve bu değişen koşullarda birlikte hareket etmek konusunda çok önemli sebepleri bulunmaktadır.

Büyükelçi Gücük, ECO'nun önemini de vurguladı. Bu örgüt, Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kuruldu, ancak şu anda 10 üyesi bulunmaktadır. Orta Asya cumhuriyetlerinin hepsini ve Afganistan'ı içermektedir. ECO'nun sekreteryası Tahran'dadır. Dolayısıyla İran'ın bu noktada oynayacağı önemli rol bulunmaktadır. Sayın Gücük'ün belirttiği gibi, Türkiye de bu örgütün faaliyetlerini canlandırmak ve hareketlendirmek konusunda isteklidir. Bu örgüt de gelecekte daha etkili kullanabileceğimiz bir kurum haline gelebilir.

Sayın Gücük'ün değinmiş olduğu bir diğer nokta da, her durumda vurgulamamız

gereken bir nokta, Yeni İpek Yolu kavramıdır. Bahsedilen Yeni İpek Yolu, Çin'den batı Avrupa'ya kadar uzanmaktadır. Sadece ECO ülkeleri değil, aynı zamanda Çin de, bizzat Devlet Başkanının vurguladığı gibi, yeni İpek Yolu projesini hayata geçirmek için çalışmaktadır. Sayın Gücük'ün ikili, üçlü ve çok taraflı anlaşmalar ile ilgili olarak yapmış olduğu tanımlama ve bu anlaşmalar da önemlidir. Şu an belki önemli görünmeyen bir grup daha var. Türkiye için bu grup oldukça önemlidir, çünkü bu grubun sekretaryası İstanbul'da bulunmaktadır. Bu grup, gelişen sekiz ülke anlamına gelen D-8'dir. Türkiye ve İran, "D-8" (Gelişen Sekiz Ülke) grubunun kurucu üyeleridir. Bu hususa da işaret ettikten sonra, sözü Büyükelçi Sayın Alireza Bıkdeli'ye vermek istiyorum.

Büyükelçi Alireza Bikdeli:

Bu önemli toplantıya beni de davet ettikleri için öncelikle AVİM'e ve saygıdeğer meslektaşım Sayın Büyükelçi'ye teşekkür etmek istiyorum. Sayın Mehmet Gücük'e ve Sayın Şakir Torunlar'a da bu oturuma katıldıkları için ve yaptıkları kapsamlı sunumlar için çok teşekkür etmek isterim. Bu etkinliğimiz İran ve Türkiye ilişkilerinin desteklenmesi yönünde bir adımdır. Ben de bu noktada sunumlarda belirtilmiş olan her noktayla hemfikir olduğumu söyleyebilirim.

Aynı zamanda Tahran Üniversitesi'nden Prof. Dr. Elaheh Koolae ve Prof. Dr. Golamreza Chegnizade'ye de teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Bizim, bilgi paylaşımı ve görüş alışverişi için İran-Türkiye bağlamında bir araya gelmemize vesile oldular.

TOBB ETÜ Üniversitesi'ne ve Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na da bütün destekleri için şükranlarımı sunmak istiyorum. Bu etkinliğe katılan Büyükelçilerin yanı sıra, bu konuya ilgi duyan çalışma arkadaşlarım ve gazeteciler de var. O yüzden, bir kez daha teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Çok fazla vaktinizi almayacağım.

Konuşmamda, bir çerçeve perspektifinden ve İran Türkiye ilişkilerini nasıl analiz etmemiz gerektiğinden bahsetmek istiyorum. Sayın Chegnizade, uluslararası siyasi ortamla ilgili bir resim çizdi. Sonrasında Sayın Koolae de, bölge, bölgesellik, İran ve Türkiye'nin bu resimdeki rollerinden bahsetti. İran-Türkiye ilişkileri hakkında aynı

zamanda Sayın Gücük ve Sayın Torunlar da sunumlarında da pek çok konuya değindiler.

Ben de İran-Türkiye arasındaki ilişkinin nasıl değerlendirilip, nasıl analiz edilebileceğinden ve bunun Orta Asya ve Kafkasya dâhilinde ne çeşit bir rol oynadığından bahsetmek istiyorum. Institute for Political and International Studies (IPIS)'de - Siyaset ve Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü İran Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir enstitüdür- yapılmış olan çalışmalar gösteriyor ki, Türkiye ve İran ilişkileri dâhilinde, paralel söylemlerden söz etmek mümkündür. Bu söylemler farklı gruplar tarafından desteklenmektedir, hatta bazen, bu söylemleri Türkiye ve İran dışındaki gruplar da desteklemektedir.

İran ve Türkiye asırlar boyu dostane ve iyi komşuluk ilişkilerine sahip olmuştur. Son yıllarda olumlu gelişmelere sahne olan bu ilişkiler, yapıcı bir etkileşim yolunda ilerlemektedir. Bu yol ikili ilişkilerde karşılıklı çıkarları gözetmekte, bölgede ve İslam dünyasında sinerji yaratmaktadır. İran'daki Türkiye uzmanları, iki ülke ilişkilerinde öne çıkan üç söylem tespit etmişlerdir:

Karşıtlık söylemi: Türkiye-İran ilişkilerinin tarihi boyutu vardır. ABD'deki, İngiltere'deki enstitülerin bazılarının "karşıtlık söylemi" mevcuttur. Bu söylem tarihi kanıtlara, hukuki ve mezhepsel anlaşmazlıklara dayanarak, mevcut çatlakları körüklemekte ve işbirliği fırsatlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu söylem İran ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesini istemeyen ülkeler tarafından desteklenmektedir.

Rekabet söylemi: Bu söylem tek taraflı en yüksek kazanç temeline dayanmakta ve stratejik bağların oluşmasını engellemektedir. Ancak Türkiye ve İran arasındaki işbirliği "rekabet söylemi"ni haksız çıkarmıştır.

Etkileşim söylemi: Bu söylem ise kültürel ortaklıklar ve halkların ilişkilerine vurgu yapmakta ve doğrudan İran ve Türkiye gibi iki büyük ülke ve milletin mevcut potansiyellerini kullanması için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Bu söylemde stratejik işbirliği gerçekleşmektedir. Örneğin İran doğal gazının Türkiye'ye ihraç edilmesi ve stratejik konseyin kurulması bu söylem neticesinde gerçekleşmektedir. İki ülke devlet adamları son on yılda bu eksene odaklanmış olup buna verilen destek gün geçtikçe artmaktadır.

Orta Asya ve Kafkaslar yukarıda saydığımız her üç söylem açısından değerlendirilebilir. Her söylemin bu bölgeye yönelik kendine has bir bakış açısı vardır.

Etkileşim söyleminde, Orta Asya ve Kafkaslar, İran ve Türkiye ilişkilerini geliştirmek için önemli bir fırsattır. Türkiye için bu bölgeye giriş kapısı olan İran, transit ve enerjinin Türkiye'ye ulaştırılmasına imkân sağlanmaktadır. Aynı şekilde, Türkiye de İran için

Avrupa'ya açılan bir kapı özellikle de İran'ın enerjisinin Avrupa'ya taşınmasında önemli bir güzergâhtır.

İran İslam Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti birlikte işbirliği yaparak bölge ülkelerine sinerji kazandıracaktır. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), D-8 ve İslam İşbirliği Konferansı'nda bulunmak bu sinerji için gerekli altyapıyı sağlamaktadır.

İran ve Türkiye arasında etkileşim söyleminin desteklenmesi Orta Asya ve Kafkaslarda sorunların çözülmesine önemli ölçüde katkı sağlamakta ve bölgede barış ve istikrarı artırmaktadır.

Alev Kılıç: Çok teşekkürler Sayın Büyükelçi Bıkdeli. Bu konuşma da zenginleştirici ve düşüncelerimizi genişletmemizi teşvik edici bir konuşma oldu. Öncelikle diğer konuşmacıların daha iyi ve karşılıklı olarak fayda sağlayan ilişkilere yapmış oldukları vurguya siz de değindiniz. Aynı zamanda, konuşmanızda etkileşime dayalı söylemden bahsettiniz.

Bu söylem, sadece elitlerin söylemi değil, artık hükümetlerin ve halkların da söylemi haline gelmiştir. Bu yönde gelişmelerin ne ölçüde yerine getirileceğini önümüzdeki dönemlerde göreceğiz. Sayın Cumhurbaşkanı Ruhani'nin ziyareti de bu yönde yeni bir adımın başlangıcı olacaktır.

Sayın Büyükelçi Bıkdeli, konuşmasında Orta Asya'nın yanısıra alt kıta ülkelerinden de bahsetti. Bu ülkelerin Türkiye ve İran ilişkileri açısından önemine değindi. Sadece Orta Asya'ya ve Kafkasya'ya açılımın değil, aynı zamanda daha geniş bir coğrafyanın da ufuklarını açtı.

Sayın Bıkdeli, konuşmasında, Türkiye-İran ilişkilerinin artık yakın geçmişin etkisinden kurtularak, küresel güçlerin İran'ı hapsedme politikasından kurtularak, daha karşılıklı bir boyuta ulaşması gerektiğinden bahsetmiştir. Geleceği bu şekilde yorumlamalıyız.

Sayın Büyükelçi, Türkiye ve İran ilişkilerini dini temellere dayandıran bazı söylemler olduğundan bahsetti. Yani Şii ve Sünni ayrımına dayanan bazı söylemlere değindi. Bu konuda Sayın Bıkdeli'nin sözlerini yorumlayacak olursam, Türkiye ve İran arasındaki işbirliği bu söylemlere rağmen daha da yakınlaşmaktadır. Böyle bir yakınlaşma, dini temellere dayanan ayrımın da İslam dünyasında aşılabileceğinin bir göstergesi olabilecektir.